

Minister Sprawiedliwości

DPG-III.070.15.2023
Warszawa, 07 listopada 2023 r.

Dot. SK 87/23

Trybunał Konstytucyjny

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLARIA	
wpl. dnia	07. 11. 2023
Nr wg EZD	3004

W związku ze skargą konstytucyjną radcy prawnego T D w sprawie o stwierdzenie niezgodności § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2015 r. poz. 1805), z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37, art. 64, art. 77 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

na podstawie art. 69 ust. 2 w zw. z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393)

wnoszę o

umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, z powodu niedopuszczalności wydania orzeczenia

ewentualnie o

uznanie, że § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2015 r. poz. 1805), jest zgodny z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37, art. 64, art. 77 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

Skarga konstytucyjna wniesiona przez radcę prawnego T D (dalej: skarżący), zarzuca niezgodność § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2015 r. poz. 1805, dalej: rozporządzenie z dnia 22 października 2015 r.), z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37, art. 64, art. 77 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie w jakim w orzecznictwie Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i sądów administracyjnych przyjmuje się jednolicie, że przywołany przepis powinien być rozumiany w ten sposób, iż złożenie przewidzianego w nim oświadczenia, że opłata nie została zapłacona w całości lub w części, stanowi konieczną przesłankę warunkującą

przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu od Skarbu Państwa, a brak takiego oświadczenia stanowi nieusuwalny brak wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej skutkujący odmową przyznania radcy prawnemu kosztów udzielonej przez niego pomocy prawnej z urzędu.

Uzupełniając swoją argumentację skarżący wskazał, że doszło do naruszenia jego konstytucyjnych praw i wolności wywodzonych z:

- art. 92 ust. 1 Konstytucji RP – poprzez wydanie przepisu § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. pomimo braku w art. 22³ ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166, dalej: ustawa o radcach prawnych) lub innym przepisie przywołanej ustawy, upoważnienia ustawowego dla Ministra Sprawiedliwości do jego wydania.

- art. 22 i art. 31 Konstytucji RP – poprzez naruszenie prawa skarżącego jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą w formie kancelarii radcy prawnego i nałożenie na skarżącego dodatkowego, nie wynikającego z przepisów ustawy o radcach prawnych, obowiązku składania wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu zawierającego oświadczenie o treści ściśle określonej § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r., co stanowi ograniczenie w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw, które zgodnie z ww. przepisami Konstytucji może być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego;

- art. 20, art. 22 i art. 31 Konstytucji RP - poprzez bezpodstawne pozbawienie skarżącego prawa do wynagrodzenia za prowadzenie z urzędu sprawy sądowej;

- art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP – gdyż wskutek wadliwej interpretacji i wadliwego zastosowania przez Sądy § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. wydanego bez upoważnienia ustawowego, został bezpodstawnie oddalony wniosek skarżącego o przyznanie zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez co skarżący stał się „w ten sposób obiektem dyskryminacji” w stosunku do wszystkich adwokatów i radców prawnych wykonujących usługi świadczenia pomocy prawnej z wyboru, na których obowiązujące przepisy nie nakładają takich dodatkowych obowiązków ani nie przewidują wobec nich sankcji pozwalających na pozbawianie ich możliwości uzyskania jakiegokolwiek wynagrodzenia za prowadzenie spraw sądowych;

- art. 2, art. 7, art. 32, art. 64, art. 77 oraz art. 92 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP – poprzez odmawianie skarżącemu przez Sądy I i II instancji ze względów formalnych przyznania od Skarbu Państwa wynagrodzenia za faktycznie wykonaną pracę tj. udzielanie pomocy prawnej z urzędu;

- art. 64 Konstytucji RP – poprzez wadliwe zastosowanie przez Sąd I i II instancji przepisu § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. wskutek jego błędnej wykładni.

Skarżący przywołał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r., wydany w sprawie SK 66/19 (OTK Seria A 2020, poz. 13), w którym Trybunał obalił domniemanie

konstytucyjności § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1801), uznając jego niezgodność z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem skarżącego analiza treści tamtego przepisu oraz treści przepisu poddawanego kontroli w niniejszej skardze pozwala uznać, że kształtują one sytuację prawną pełnomocników z urzędu w podobnie dyskryminujący sposób.

Jako wzorce kontroli w tej sprawie skarżący wskazał: art. 2 Konstytucji RP (zasada demokratycznego państwa prawa), art. 7 Konstytucji RP (zasada praworządności), art. 20 Konstytucji RP (zasada społecznej gospodarki rynkowej), art. 22 Konstytucji RP (dopuszczalność ograniczenia wolności działalności gospodarczej), art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zasada proporcjonalnego ograniczenia wolności i praw), art. 32 Konstytucji RP (zakaz dyskryminacji jednostki, równość wobec prawa), art. 37 Konstytucji RP (prawo korzystania z praw i wolności konstytucyjnych), art. 64 Konstytucji RP (ochrona praw majątkowych), art. 77 Konstytucji RP (prawo do odszkodowania za bezprawne działanie organów państwa), art. 92 ust. 1 Konstytucji RP (wymogi formalne przepisu upoważniającego do wydania rozporządzenia) – w odniesieniu do § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.

Skarga konstytucyjna została złożona w związku z następującym stanem faktycznym:

Skarżący jest radcą prawnym i został ustanowiony pełnomocnikiem z urzędu pozwanego B G w sprawie przed Sądem Okręgowym w G z powództwa Skarbu Państwa - Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej w W o zapłatę o sygnaturze akt .

Wyrokiem Sądu Okręgowego w G z czerwca 2019 r., sygn. akt , zasądzono od pozwanego na rzecz powoda kwotę zł z ustawowymi odsetkami od grudnia 2014 r. do grudnia 2015 r. a od stycznia 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty. W punkcie 3 wyroku oddalono wniosek pełnomocnika pozwanego o przyznanie zwrotu kosztów udzielonej pozwanemu z urzędu pomocy prawnej.

Wyrokiem z kwietnia 2021 r., sygn. akt , Sąd Apelacyjny w K na skutek zażalenia pełnomocnika pozwanego z urzędu na postanowienie o kosztach zawarte w punkcie 3 wyroku Sądu Okręgowego w G z czerwca 2019 r., sygn. akt , zażalenie oddalił.

Odnosząc się do podniesionych w skardze radcy prawnego T D zarzutów wskazać należy, co następuje.

I. Kwestia dopuszczalności merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej

Na wstępie zauważyć należy, że analiza treści podniesionego w skardze zarzutu („w zakresie, w jakim w orzecznictwie Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i sądów

administracyjnych przyjmuje się (...) że ww. przepis powinien być rozumiany w ten sposób, że złożenie przewidzianego w nim oświadczenia, że opłata nie została opłacona w całości lub w części, stanowi konieczną przesłankę warunkującą przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu od Skarbu Państwa, a brak takiego oświadczenia stanowi nieusuwalny brak wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej skutkujący odmową przyznania radcy prawnemu kosztów udzielonej przez niego nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu (...)”), jak i jego uzasadnienia wskazuje, że faktyczną intencją skarżącego było nie tyle zakwestionowanie zgodności § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. ze wskazanymi w skardze przepisami Konstytucji, co próba podważenia ugruntowanej w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego wykładni ww. przepisu, której skarżący nie podziela. O powyższym świadczą także zawarte na str. 3-4 pisma z dnia 18.10.2022 r., będącego uzupełnieniem braków formalnych skargi konstytucyjnej, stwierdzenia skarżącego, iż § 3 przywołanego rozporządzenia nie tyle narusza prawa gwarantowane wskazanymi w skardze przepisami „w swoim dosłownym brzmieniu lecz powszechnie przyjęty od kilkunastu lat w orzecznictwie Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i sądów administracyjnych sposób interpretacji ww. przepisu”. W ocenie Ministra Sprawiedliwości taki sposób sformułowania przez skarżącego zarzutu naruszenia przez kwestionowaną regulację § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. przepisów Konstytucji RP, świadczy o niezrozumieniu przez skarżącego instytucji skargi konstytucyjnej. Środek ten - jak przesądza o tym art. 79 ust. 1 Konstytucji - służyć może wyłącznie ochronie konstytucyjnych wolności lub praw i to tylko w sytuacji, gdy podstawa normatywna ostatecznego rozstrzygnięcia o prawach bądź wolnościach skarżącego narusza przepis Konstytucji.

Podkreślić nadto należy, że tzw. wyrok interpretacyjny Trybunał Konstytucyjny wydaje jedynie w sytuacji, gdy z badanego przepisu możliwe jest zdekodowanie co najmniej dwóch różnych komunikatów normatywnych (zob. W. Białogłowski, Wznowienie postępowania w następstwie wydania przez TK wyroku interpretacyjnego, [w:] Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego, t. XLVIII, s. 195-198). Tymczasem § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. nie nastrocza żadnych trudności interpretacyjnych – norma zawarta w tym przepisie jest jedna, jasna i precyzyjna. Innymi słowy, zdekodowanie normy postępowania w przypadku ubiegania się przez pełnomocnika z urzędu o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu nie stanowi żadnego problemu. Zaskarżony przepis precyzuje bowiem jedynie powinność nałożoną na fachowego pełnomocnika przesądzając, że składany wniosek powinien obejmować oświadczenie skierowane do sądu o niepokryciu przysługujących pełnomocnikowi należności przez stronę w całości lub w części. Nie jest zatem możliwe interpretowanie § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. na różne sposoby, a tym samym nie ma możliwości, aby stworzyć nowy wariant interpretacyjny tego przepisu. W ocenie Ministra Sprawiedliwości nie ma zatem podstaw do wydania w niniejszej sprawie tzw. wyroku interpretacyjnego.

W świetle powyższych uwag niniejsze postępowanie w zakresie zgodności § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie

ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2015 r. poz. 1805), z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37, art. 64, art. 77 oraz art. 92 ust 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w ocenie Ministra Sprawiedliwości winno ulec umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 OrgTKU z powodu niedopuszczalności wydania orzeczenia.

II. Kwestia zgodności § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37, art. 64, art. 77 oraz art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Sprawiedliwości nie podziela zaprezentowanego w skardze stanowiska o niezgodności przepisu § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP (**pkt 1.2a skargi**).

Zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu. Rozporządzenie jest aktem prawnym wydawanym w celu wykonania ustawy i na podstawie udzielonych w niej upoważnień. Konstrukcję rozporządzenia jako aktu wykonawczego do ustawy determinują zatem trzy warunki. Po pierwsze, rozporządzenie musi być wydane na podstawie wyraźnego (nieopartego tylko na domniemaniu ani na wykładni celowościowej), szczegółowego upoważnienia ustawy w zakresie określonym w upoważnieniu. Po drugie, musi być wydane w granicach udzielonego przez ustawodawcę upoważnienia, w celu wykonania ustawy. Po trzecie, rozporządzenie nie może być sprzeczne z normami Konstytucji, aktem ustawodawczym, na podstawie którego zostało wydane, a także ze wszystkimi obowiązującymi aktami ustawodawczymi, które w sposób bezpośredni regulują materie będące przedmiotem rozporządzenia. Innymi słowy, warunki powyższe oznaczają zakaz wydawania rozporządzeń bez upoważnienia ustawowego, niebędących aktami wykonującymi ustawę oraz sprzecznych z Konstytucją i obowiązującymi ustawami. W szczególności brak stanowiska ustawodawcy w danej sprawie, przejawiający się w braku lub choćby tylko nieprecyzyjności upoważnienia, musi być interpretowany jako nieudzielenie kompetencji normodawczej w danym zakresie. To znaczy, że rozporządzenie - jako wydane na podstawie ściśle określonego upoważnienia ustawowego - nie może dowolnie modyfikować ani uzupełniać upoważnienia. Odstępstwa od treści upoważnienia nie mogą być usprawiedliwione względami praktycznymi ani potrzebami związanymi z rozstrzygnięciem konkretnych problemów prawnych. Rozporządzenie nie jest bowiem aktem normatywnym samoistnym, lecz jego zadaniem jest wykonywanie ustawy, nie zaś jej modyfikowanie, uzupełnianie czy powtarzanie jej postanowień. Istnieje zatem funkcjonalny związek między ustawą a wydawanym z jej upoważnienia aktem wykonawczym. Z drugiej strony, ustawodawca ma obowiązek odpowiedniego konstruowania upoważnień ustawowych, tak, aby miały one szczegółowy charakter pod względem podmiotowym (określały organ właściwy do wydania rozporządzenia), przedmiotowym (określały zakres spraw przekazanych do uregulowania)

oraz treściowym (określały wytyczne dotyczące treści aktu, czyli sposób, w jaki dana materia powinna być uregulowana), (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 grudnia 2017 r., sygn. U 1/14, OTK Seria A 2018, poz. 6). Wymaga przy tym podkreślenia, że wytyczne nie muszą być nawet zawarte w przepisie formującym upoważnienie do wydania rozporządzenia - możliwe jest też ich zamieszczenie w innych przepisach ustawy, o ile tylko pozwala to na precyzyjne zrekonstruowanie treści tych wytycznych (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 października 2000 r., sygn. K 16/99, OTK 2000 nr 7, poz. 253).

W ocenie Ministra Sprawiedliwości rozporządzenie z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, w tym skarżony § 3 rozporządzenia, w pełni realizują upoważnienie ustawowe, nie wykraczając poza jego zakres. Wskazać należy, że rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. zostało wydane na podstawie, upoważnienia ustawowego zawartego w art. 22³ ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. Delegacja ustawowa w tym zakresie nakazuje Ministrowi Sprawiedliwości szczegółowe określenie zasad ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, z uwzględnieniem sposobu ustalania tych kosztów, wydatków stanowiących podstawę ich ustalania oraz maksymalnej wysokości opłat za udzieloną pomoc. Analogiczne stanowisko na gruncie art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184; dalej: Prawo o adwokaturze) i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), zostało wyrażone w uzasadnieniu postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 listopada 2008 r., sygn. akt Ts 12/08 (OTK Seria B 2009 nr 1, poz. 43). Zgodnie z przywołanym orzeczeniem *„element przedmiotowy upoważnienia zawartego art. 29 ust. 2 Prawa o adwokaturze uprawnia Ministra Sprawiedliwości do określenia „zasad ponoszenia kosztów przez Skarb Państwa”. Wykładnia językowa pojęcia „zasada” każe utożsamić ten termin z „tezą, w której treści zawarte jest prawo rządzące jakimś procesami; podstawą, na której coś się opiera” (Słownik Języka Polskiego PWN, red. M. Szymczak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999). Jeśli Skarb Państwa pokrywa koszty nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, to musi mieć wiedzę co do tego, czy pomoc ta nie została opłacona częściowo bądź w całości. Obowiązek przedstawienia tej informacji nie tylko nie stanowi wyjścia poza zakres upoważnienia, ale również – wraz z obowiązkiem przedstawienia niezbędnych dokumentów – procedurę tę upraszcza”. W konsekwencji zaskarżony przepis rozporządzenia służy – odwrotnie niż twierdzi skarżący – ochronie praw majątkowych podmiotów świadczących pomoc prawną z urzędu, a przyczyna nieuzyskania przysługujących skarżącemu praw majątkowych wynika nie z treści zaskarżonego przepisu, lecz z niedochowania przez skarżącego reguł należytej staranności.*

W ocenie Ministra Sprawiedliwości niezasadny jest również zawarty w skardze wniosek (**pkt I.2b skargi**) o stwierdzenie niezgodności § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. z art. 2, art. 7, art. 20, art. 22, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 37 ust. 1, art. 64 i art. 77 Konstytucji RP.

Nieopłacone koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponoszone przez Skarb Państwa stanowią szczególną kategorię kosztów nienależącą do kategorii kosztów procesu i kosztów sądowych, co też uzasadnia szczególny charakter ich regulacji. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 13 stycznia 2017 r., III CZP 87/16 (OSNC 2017 nr 9, poz. 99, str. 41), koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu ponoszone przez Skarb Państwa nie są – z punktu widzenia postępowania, w którym pomoc ta została udzielona – kosztami sądowymi w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w związku z czym nie stanowią składnika kosztów procesu w rozumieniu art. 98 i nast. ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550, dalej: k.p.c.) i nie stosuje się do nich art. 109 § 2 k.p.c. Subsydiarny i publicznoprawny obowiązek ponoszenia tych kosztów przez Skarb Państwa wynika z art. 29 ust. 1 Prawa o adwokaturze (podobnie: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 1991 r., III CZP 22/91, OSNCP 1992 nr 2, poz. 18; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2012 r., III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115).

Należy mieć na względzie, że § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. powinien być interpretowany w kontekście całej regulacji przewidzianej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. W § 6 ww. rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. przewidziano, że w sprawie cywilnej, w której kosztami procesu został obciążony przeciwnik procesowy strony korzystającej z pomocy udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, koszty, o których mowa w § 2, sąd przyznaje po wykazaniu bezskuteczności ich egzekucji. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za koszty nieopłaconej pomocy prawnej aktualizuje się zatem w sytuacji, kiedy nie ma podstaw do obciążenia kosztami procesu przeciwnika strony reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu, albo gdy egzekucja tych kosztów, prawomocnie zasądzonych od przeciwnika, okazała się bezskuteczna. Jest to zatem odpowiedzialność subsydiarna (por. G. Misiurek, : H. Dolecki (red.), T. Wiśniewski (red.) i in., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366, LEX 2013). Trzeba przy tym zauważyć, że norma wyrażona przepisem § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. nie jest podstawą złożenia wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, a jedynie precyzuje ona powinność nałożoną na fachowego pełnomocnika przesądzając, że składany wniosek powinien obejmować oświadczenie skierowane do sądu o niepokryciu przysługujących pełnomocnikowi należności przez stronę w całości lub w części. Uzasadnia to należyta troska o stan środków budżetowych pozostających do dyspozycji sądu powszechnego, przed którym toczyła się dana sprawa, gdyż środki z tytułu udzielonej pomocy prawnej nie powinny być wydatkowane w sytuacji, kiedy strona, którą dany pełnomocnik zastępował, opłaciła już stosowne wynagrodzenie, co teoretycznie może się zdarzyć (względnie gdy uczynił to przeciwnik procesowy w drodze przymusu egzekucyjnego, tj. w sytuacji, o której mowa w cytowanym § 6 rozporządzenia). Wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej pełni zatem niejako funkcję dokumentu księgowego określającego fakt i zakres zobowiązania Skarbu Państwa wobec pełnomocnika i dlatego powinien być formułowany precyzyjnie. Jeśli Skarb Państwa pokrywa koszty nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, to musi mieć wiedzę co do tego, czy pomoc ta nie została opłacona częściowo bądź w całości.

W konsekwencji należy w pełni podzielić stanowisko prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego zgodnie, z którym oświadczenie, o którym mowa w § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r., stanowi element konstrukcyjny wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej i powinno być wyraźnie sformułowane, a brak ww. oświadczenia wywołuje skutki materialnoprawne polegające na utracie prawa do wynagrodzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2021 r., IV CSK 411/20, Legalis nr 2612752 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2018 r., III CSK 273/17, Legalis nr 2296476).

Końcowo, Minister Sprawiedliwości nie podziela również stanowiska skarżącego, że zmiana brzmienia § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. w porównaniu do brzmienia § 16 poprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu z dnia 28 września 2002 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 490), polegająca na zastąpieniu wyrażenia „powinien zawierać oświadczenie” wyrażeniem „zawiera oświadczenie” ma wpływ na znaczenie tego przepisu. W ocenie Ministra Sprawiedliwości zmiana ta była jedynie zmianą redakcyjną o charakterze technicznym, porządkującym. Natomiast argumentacja skarżącego, w kontekście tej zmiany, prowadząca do wniosku, że § 3 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. należy interpretować w ten sposób, że wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej nie powinien ani nie musi zawierać już żadnego oświadczenia, wykracza poza katalog dopuszczalnych rozumowań prawniczych i stanowi przykład wykładni *contra legem*.

Z poważaniem
z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości
Marcin Warchoń
Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/